

ΑΠΟΛΛΩΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ, ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ, ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΑ

ΕΤΟΣ Η'.
ΑΡΙΘ. 91

Ἐν Πειραιεὶ Ἰούλιος
1892

ΔΙΕΤΘΥΝΤΗΣ
Δ. Κ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Π. ΚΡΕΜΟΥ

Ν Α Ε Ο Σ

(Συνέχεια τοῦ ἐν τῷ προηγουμένῳ ἀριθμῷ).

Περὶ ὑπανδρείων.

Αἱ ὑπανδρεῖαι ἔχουν τὸ ξέχωρον μέτρον εἰς Νάξον ὅτι τὰ ὑπάρχοντα τοῦ ἀνδρογύνου δὲν ἐνώνονται ποτές· ὁ ἄνδρας ἔχει τὴν διοίκησιν καὶ χρῆσιν τῶν καρπῶν καὶ τὴν ἐξοικονόμησιν τῆς οἰκογενείας· ὅμως δὲν εἴμφορεὶ νὰ πω-

λήσῃ τὰ προικῶα τῆς γυναίκος τοῦ ὑποστατικὰ πλὴν εἰς καιρὸν ἀνάγκης μὲ τὴν ὑπογραφὴν καὶ τὴν συναίνεσιν τῆς συζύγου αὐτοῦ. Ἐὰν ἔχουν ἀρσενικὰ καὶ θηλυκὰ παιδιά, ὁ πατέρας προικίζει ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντά του τοὺς υἱοὺς των καὶ ἡ μητέρα τὰς θυγατέρας. Καὶ ἐπειδὴ ἐδῶ πασχίζουν ὅπου νὰ μὴ πτωχαίνει ἡ οἰκογένεια καὶ νὰ διατηρηθῇ εἰς μίαν εὐτυχὴ ἀποκατάστασιν, τὰ ὑποστατικὰ τοῦ πατρὸς ἐκ τοῦ ἐνὸς μέρους καὶ ἐκεῖνα τῆς μητρὸς ἐκ τοῦ ἄλλου εἶναι ἓνα εἶδος ἀπάτης ἐπειδὴ καὶ τοῦ πατρὸς εἶναι διὰ τὸν υἱὸν καὶ ἐκεῖνα τῆς μητρὸς διὰ τὴν πρώτην θυγατέρα. Τοιοῦτοτρόπως ὅπου τὰ πλέον ὀλίγα καὶ ἀσήμαντα μένουσιν διὰ τοὺς μικροτέρους. Οἱ υἱοί, ἐξαιρουμένου τοῦ πρωτοτόκου, εἶναι συχνάκις βιασμένοι διὰ τὴν δυστυχίαν των νὰ

γείνουν εκκλησιαστικοί με την ἐλπίδα νὰ ἀπολαύσουν κα-
νὲν κανονικῶς ἢ καὶ ἀφιέρωμα τῆς οἰκογενείας, διὰ τὰ
ὁποῖα αὐτὰ δύο εἶχον οἱ προπάτορές των φροντίσῃ διὰ νὰ
τὰ συστήσουν ἢ καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ἀρρένων νὰ πηγαίνουν
εἰς τὴν Κων)πολιν ἢ καὶ Σμύρνην διὰ νὰ εὗρουν καμμίαν
ὕπηρεσίαν πρὸς ἐξοικονόμησιν αὐτῶν καὶ τῆς οἰκογενείας,
ἐὰν καὶ ἔχουν, τὸ ὁποῖον ἐπιτυχαίνουν πολλοί.

Μία τῶν μικροτέρων θυγατέρων ἦτον ἄλλοτε ἐνδεδυμένη
ὡς Δομενικᾶ καὶ ὠνομάζετο καλογραῖα, χωρὶς νὰ ἔχῃ
ἄλλο τι καλογερικὸν προτέρημα ἢ μὴ μόνον τὸ ἔνδυμα τοῦ
αὐτοῦ τάγματος. Αὐτὴ ἔμεινε εἰς τὴν οἰκογένειαν κάμων-
τας σχεδὸν τὰς ἐργασίας ὡς μία ὑπρέτρια ἐντὸς τῆς
οἰκίας. Ἐπειδὴ καὶ αὐταὶ αἱ παρθέναι δὲν εἶχον καλογε-
ρικὴν ὑπόσχεσιν οὔτε κανόνας, ἡ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία ἤρεν
εὐλογον ν' ἀπαγορευθῇ ἡ αὕξισις αὐτοῦ τοῦ τάγματος διὰ
νὰ μὴ καὶ μολυθῇ αὐτὸ τὸ φῶρεμα. Αὐτὸς ὁ ἄτακτος καὶ τό-
σον ἄδικος μοιρασμὸς ἢ διανομὴ τῶν πατρομητρικῶν ὑπο-
στατικῶν ἔδωκε συχνὰ ἀφορμὰς ἐπιζημίους κρίσεις, διότι
οἱ μικρότεροι υἱοὶ ἢ καὶ αἱ θυγατέρες διὰ νὰ προικιστοῦν
κατὰ τὸ νόμιμον καὶ ἴσον ἐπρόστρεζαν εἰς τοὺς τουρκικοὺς
νόμους, κατὰ τοὺς ὁποῖους τὰ πικιδία πρέπει νὰ διανέμουν
ἐξ ἴσου τὴν πατρομητρικὴν περιουσίαν.

Περὶ καλλιέργειας.

Ὁ τρόπος τῆς καλλιέργειας τῆς γῆς εἶναι πολὺ διαφο-
ρετικὸς ἀπὸ ἐκεῖνον τὸν συνηθισμένον εἰς τὴν Εὐρώπην·
ἐπειδὴ καὶ ἡ γῆ εἶναι ἐλαφρά, εὐχαριστεῖται μὲ ὀλίγην
δούλευσιν. Ἀφοῦ εἶχα ἔλθῃ εἰς αὐτὴν τὴν νῆσον, ἐθαύμα-
σα πολὺ ὅταν καθ' ὁδὸν ἀπῆντησα γεωργοὺς καθημένους
εἰς ἕνα ὄνον, ἔφερον εἰς τοὺς ἀγρούς τὸ ἄροτρον ὁμοῦ καὶ
τὸν ζυγὸν ἐπάνω εἰς ἕνα ἐκ τῶν ὤμων των καὶ ὠδηγοῦσαν
ἐμπροστὰ των δύο μικρὰ βόδια ἢ καὶ ἀγελάδας διὰ νὰ
ὑπάγουν νὰ καλλιεργήσουν. Αὐτὸ τὸ ἄροτρον εἶναι μία μι-
κρὴ καὶ λεπτὴ πέρτικα ἀπὸ δυνάτων ξύλον, καθὼς ἀπὸ
βελανιδιά ἢ πριναὶ ὠπλισμένη εἰς τὴν ἄκρην μὲ ἕνα μικρὸν
σιδηροῦν ὀνί, ὅπου ἔχει μόνον ἕνα πόδα εἰς τὸ μήκος καὶ
τέσσαρα παρμάκια εἰς τὸ πλάτος χωρὶς αὐλακκὰ, μὲ μίαν
λαβὴν μόνον. Μικρὰ ἀρσενικὰ καὶ θηλυκὰ παιδιὰ ὡς τῶν
δώδεκα ἐτῶν κάνουν αὐτὴν τὴν καλλιέργειαν Ὁ ζυγὸς δὲν
εἶναι δεμένος εἰς τὰ κέρκτα τῶν βοδιῶν, ἀλλὰ μόνον εἰς
τοὺς ὤμους. Οἱ γεωργοὶ τῆς Εὐρώπης ἤθελον θαυμάσει πε-
ρισσότερον ἀπὸ ἐμένα ἀνίσως ἔβλεπαν ὅτι ῥίχνουν τὸν σπό-
ρον εἰς τοὺς καλλιεργημένους ἀγρούς, τὸν ὁποῖον σκεπάζ-
ζουν μετὰ μὲ μίαν ἐλαφρὰν καλλιέργειαν καὶ χωρὶς κανένα
ἄλλον κόπον ἢ ἀγῶνα· πλὴν μ' ὅλα ταῦτα συνάξουν πλου-
σιοπαρόχους θερισμούς.

Εἶναι ἀληθινὸν ὅτι ἐπειδὴ καὶ ἡ γῆς ποτὲ δὲν ἀναπαύ-
εται καὶ εἶναι πάντοτε κατασπαρμένη δηλαδὴ τὸν καθ'
ἕκαστον χρόνον ἢ μὲ κριθὴν σμιγδὴν καὶ σῖτον ἢ καὶ μὲ

δουλεύονται δύο φορὰς ὀλίγον βαθύτερα καὶ τὴν τρίτην
ὄσπρια, προτοῦ νὰ σπείρουν αὐτοὺς τοὺς καρπούς, οἱ ἀγροὶ
φορὰν σπέρνουν ἀσφαλέστατα καὶ, ἀφοῦ αὐτὰ συνακτοῦν,
σπέρνουν ἀσφαλέστατα διὰ δύο ἔτη κατὰ συνέχειαν τὸν ἴδιον
ἀγρὸν μὲ κριθὴν, σμιγδὴν ἢ καὶ σῖτον μὲ ἕνα μόνον ὄργω-
μα καὶ ἔπειτα σπέρνουν τὸν καρπὸν. Τὸν δὲ τρίτον χρόνον
σπέρνουν καλοκαιρινὰ (ἢ καλουριὰ) ὀνομαζομένη, ἡ ὁποία
συνίσταται ἀπὸ βαμβάκιον, φασούλια, σισάμι, πεπόνια
καὶ καρπούζια, κολοκύθια, πρῶϊμα καὶ χειμωνικά, μπάμιες
καὶ ντομάτες καὶ κρεμμύδια (αὐτὰ ὅλα ἐννοῶ διὰ τὴν θέ-
σιν Λιβαδίου καλουμένου, ἐπειδὴ ἔχει δροσιὰ), ἐπειδὴ καὶ
εἰς τοὺς ξηροὺς ἀγρούς ὀνομαζομένους *καυκάρα* δὲν γίνε-
ται ἄλλο τι εἰ μὴ φασούλια. Κατὰ τὸν θερισμὸν ξεριπίζουσιν
τὸν ἀγρὸν καὶ, ἐὰν ἔχῃ φυσικὴν αὐτοῦ ὑγρασίαν, καλὸν ἐστίν,
εἰ δὲ καὶ δὲν ἔχει, φέρουν τὸ τρεχάμενον νερὸν τοῦ ποτα-
μοῦ καὶ ἀφοῦ ποτιστῇ ὁ ἀγρὸς καὶ ξηρανθῇ ὀλίγον, τὸν
σπείρουν ἐντόπια φασούλια καὶ πολλάκις ὅπου λαμβάνει
τινὰς δύο θερισμούς πλουσιοπαρόχους ἐκ τοῦ ἰδίου ἀγροῦ.
Τὰ ἄλλα συνηθισμένα ὄσπρια τοῦ τόπου εἶναι μικρὰ κου-
κία καὶ ἀρακάς, τὰ ὁποῖα αὐτὰ δύο εἶδη μαγειρεύονται
ξηρὰ καὶ τὰ κόπτουν καὶ εἰς τὸν μύλον καὶ τὰ κατασκευ-
άζουν *φάβαν*, σπανίως φακὰς ἀκόμη καὶ ρεβύθια γίνονται
ἀρκετὰ Τὸ *λινάρι* σπείρεται πρὸ τοῦ χειμῶνος διὰ νὰ ὤφε-
ληθῇ ἐκ τῶν βροχῶν τοῦ φθινοπώρου ἢ εἰς τὸ καλοκαίρι
ὅπου εἶναι τρέχον νερὸν διὰ νὰ ποτιστῇ. Ὅταν τινὰς ἔχῃ
νερὸν, φυτεῖ πολλὰ κρεμμύδια, ἀπὸ τὰ ὁποῖα μία μεγάλ-
η ποσότης ἐθγαίνει ἀπὸ τὴν νῆσον.

Τὸ βαμβάκιον εἶναι ὁμοίως ἕνας σπόρος ἀναπαύσεως διὰ
τοὺς ἀγρούς, αὐτὸ τὸ φυτὸν εἶναι μόνον δι' ἕν ἔτος ὡς κα-
θὼς καὶ εἰς τινὰ ἄλλα μέρη ἐξαιρουμένης τῆς Θήρας, τοῦ
ὁποῖου τὴν ῥίζαν κλαδεύουν καθὼς κλῖμα καὶ διατηρεῖται
διὰ πολλὰ ἔτη καὶ φέρει εἰς μεγάλην ἀφθονίαν καρπούς.
Ὁ θερισμὸς γίνεται ἐδῶ πρῶϊμα, ἐπειδὴ καὶ εἶδα μίαν φο-
ρὰν στάχους ἐν μέσῳ τοῦ Ἰανουαρίου· τὰ στάχυα δὲν κτυ-
ποῦνται ἐδῶ μὲ χονδρὰ ξύλα καθὼς εἰς τὴν Εὐρώπην διὰ
νὰ ξεκολλήσουν τὰ σπόρια ἀπὸ τὴν ῥάβην. ἀλλὰ πατοῦν-
ται μὲ τὰ πόδια τῶν βοδιῶν. ἀφοῦ ἐξηράνθησαν καλὰ μὲ
τὴν μεγάλην ζέστην ἐπάνω εἰς ἕνα ἀλῶνι εἰς τὸν ἴδιον ἀ-
γρὸν, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀπὸ χῶμα κατασκευασμένον καὶ ὄχι
ἀπὸ λιθόστρωτον ὡς εἰς ἄλλα μέρη καὶ εἰς θέσιν ὅπου νὰ
φυσᾷ ἄνεμος διὰ τὸν καθαρισμὸν τοῦ καρποῦ. Τὰ ἄχυρα,
τὰ ὁποῖα κομματιάζονται μὲ τὸ πάτημα τῶν ποδῶν τῶν
βοδιῶν, φυλάγονται διὰ τὴν τροφὴν τῶν ζώων τοῦ χειμῶ-
νος δηλαδὴ τῶν βοῶν, τῶν ἡμιόνων, τῶν ἵππων καὶ ὄνων.
Τὰ σποριά ὑψόνονται μὲ τὸ φθυράρι ἢ μὲ τὸ δικέλλι εἰς τὸν
ἄνεμον ὁμοῦ μὲ τὰ ἄχυρα καὶ πίπτοντας εἰς τὴν γῆν μέ-
νει πάντοτε ἁπλοῖα ἀπαστρία ἕνεκα ὅπου εἶναι τὸ ἀλῶνι
ἀπὸ χῶμα καὶ μένει εἰς αὐτὸ κονιορτὸς εἰς τὸ λειβᾶδι καὶ
χῶματα, εἰ δὲ εἰς ταῖς καυκάλας μικρὰ λιθαράκια. Διὰ

νὰ ἀπαντήσουν δὲ αὐτὰ κατασκευάζουν χλωρὴν βόδιον κόπρον ὁμοῦ μὲ νερόν καὶ οὕτως χρίουν τὸ ἄλωνα καί, ἀφοῦ ξηρανθῇ διὰ δύο ἡμέρας, ἄλωνίζουσιν καὶ δὲν ἔχει οὔτε πετράδια οὔτε χῶμα. Διὰ τὰ διατηρηθῶν καλὰ αὐτὰ τὰ εἶδη τῶν καρπῶν ἀπὸ τοὺς σκώληκας καὶ διάφορα ἄλλα ζώφια, κατασκευάζουσιν εἰς τὸ ὑπαιθρον ἕνα λάκκον ἀναλόγως τῆς ποσότητος τοῦ καρποῦ· κάτωθεν δὲ αὐτοῦ εἶναι πυθμέναις στενός καὶ ἐνθ' ὑφύεται φαρδύνει· ρίπτουν δὲ εἰς αὐτόν ὀλίγα ἄχυρα κάτωθεν αὐτοῦ καὶ τὰ τρίγυρα καὶ οὕτως ρίπτουν εἰς αὐτὸν τὸν καρπὸν καὶ σκεπάζουσιν αὐτόν μὲ ἄχυρα καὶ ἔπειτα μὲ χῶμα καὶ τὸ φέρουν ὡς κουβούκλιον διὰ νὰ φεύγουν τὰ βρόχινα νερά· ὅταν δὲ κρυώσῃ ὁ καιρὸς, τὸ ξεχώνουν καὶ μὲ τέτοιον τρόπον διατηρεῖται, εἰ δὲ ἀλλέως θέλει κάμει σκώληκας καὶ οὕτω χάνονται οἱ καρποί. Εἰς τὴν Θήραν βάζουσιν εἰς τὸν φουρνον τὸ σιτάρι εἰς μετρίαν πυράδα καὶ οὕτως προφυλάγεται ἀπὸ τὰ σκώληκια.

Περὶ ἀμπελοουργίας.

Ἡ καλλιέργεια τῶν κλημάτων εἶναι ὁμοίως πολὺ διαφορετικὴ ἀπὸ ἐκείνην, ἣ ὁποία εἶναι εἰς χρῆσιν εἰς τὸ Παλατινᾶτο τοῦ Ῥήνου, εἰς τὴν Ἀλσατζίαν Φρανσιέ Κοντέ (Franche-Comté), Βουργονί καὶ ἄλλας ἐπαρχίας. Ἐδῶ τὰ κλήματα κείτονται κατὰ γῆς, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἀκολουθοῦν δύο ζημίαι, ἡ μία ὅτι τὰ κλήματα συρόμενα ἐπάνω εἰς τὴν γῆν κυριεύουν πολὺν τόπον καὶ κάμνουν μ' ὅλον τοῦτο μόνον ὀλίγα σταφύλια εἰς τὴν ἄκρην, ἡ ἄλλη ὅτι ἐπειδὴ τὰ αὐτὰ σταφύλια κείτονται κατὰ γῆς, πολλὰ σήπονται ἐκ τῆς ὑγρασίας τῆς γῆς ἢ τὰς ἐξατμίσεις αὐτῆς, ἄλλα καίονται ἀπὸ τὴν καῦσιν τοῦ ἡλίου, ὁ ὁποῖος ἀνάπτει τὴν γῆν. Ἦθελέ τις ἀποφύγει εὐκόλως τὰς προαναφερομένας δύο ζημίας καὶ φυτεύοντας τὰ κλήματα ὀρθά, τὰ ὁποῖα ἤθελον δώσει δεκάκις περισσότερα κλήματα καὶ δυνατώτερα καὶ ἄφθονα σταφύλια· ὅμως οἱ ἀμπελοργοί, οἱ ὁποῖοι ἠξέουσι μόνον τὴν παλαιὰ τὴν συνήθειαν, ἐκνευρισμένοι ἐκ τῆς ὀκνηρίας δὲν θέλουν νὰ τὸ ἀκούσουν προφασίζόμενοι ὅτι τὰ κλήματα καὶ σταφύλια ἤθελον ὑποφέρει ἀπὸ τοὺς ἀνέμους. Εἶναι ἀνωφελές νὰ τῶν παρκαστήσῃ τις τὸ παρὰδειγμα ἄλλων ἐπαρχιῶν, αἱ ὁποῖαι διὰ αὐτοῦ τοῦ μέσου κάμνουν πλουσίους τρύγους καὶ ὅτι ἡ πρώτη γραμμὴ ἤθελε σκεπᾶσθαι τὰς ἄλλας. Μία τρίτη ζημία εἶναι ὅτι οἱ ἀμπελῶνες καλλιεργῶνται διὰ τοῦ ἀρότρου, τοῦ ὁποῖου τὸ ὕννι πέρνει μαζὺ ἢ ζημιώνει τὰ κλήματα. Οἱ κενοὶ τόποι, ὅπου μένουν ἀκαλλιεργῆτοι, εἶναι ὄφελος διὰ τὸ χορτάρι πρὸς τροφήν τῶν ζώων αὐτῶν. Εἴχα φυτεύσει ἕνα μικρὸν ἀμπέλι μεσαίου ὕψους διὰ νὰ ὑπόκεινται ὀλιγώτερον εἰς τοὺς δυνατούς ἀνέμους καὶ νὰ κάμω οἰκονομίαν διὰ τῶν στηλωμάτων· ἐπέτυχε κάλλιστα· ὅμως ὅταν ἐμβῆκεν εἰς τὸν καρπὸν, οἱ διάδοχοί μου τὸ ἤθραν εὐλογον νὰ τὸ μεταβάλλουν εἰς ἐλαϊώνα· ἐφύτευσαν δὲ αὐτοὶ εἰς ἕν ἄλλο μέρος ἕνα ἀμπε-

λῶνα, ὅστις ἐπροώδευσε κάλλιστα. Τὰ σταφύλια δὲν πατῶνται εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ιδιοκτήτου, ὡς κάνουν εἰς τὴν Θήραν καὶ εἶναι ἀπαντημένα ἀπὸ βροχὰς καὶ πολλὰ ἄλλα ἀντικείμενα, ἀλλὰ ὁ κάθε ἀμπελῶνας ἔχει ἐντὸς αὐτοῦ τὸ πατητήρι ἢ τὴν ὀνομαζομένην *λιτόν*. Αὐτὸ εἶναι ἕνα τετράγωνον καλὰ κτισμένον, τοῦ ὁποῖου ἡ ἄκρα εἶναι ὑψωμένη ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς τρεῖς ἕως τέσσαρας πόδας. Τὸ λιθόστρωτον κλίνει ὀλίγον πρὸς τὸ ἐμπροσθεν μέρος ὅπου διὰ νὰ τρέχῃ τὸ κρασί εὐκολώτερον εἰς ἕν ἕτερον τετράγωνον βαθύτερον εἰς τὴν γῆν, τοῦ ὁποῖου αἱ ἄκραι ἐξέχουν ὀλίγον ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς καὶ εἶναι ἡ διάβασις διὰ νὰ σιμῶσουν τὰ τουλούμια καὶ νὰ τὰ γεμίσουν· ἔπειτα τὰ φορτώνουν εἰς τοὺς ὄνους, ὅπου καὶ μετακομίζονται εἰς τὴν ἀποθήκην τοῦ ιδιοκτήτου. Τὸ μάγγαρον, μὲ τὸ ὁποῖον ἐβγάζουν τὸ λεπτότερον κρασί τὸ ὀνομαζόμενον *μαγγαρίτην*², εἶναι μικρὸν καὶ μετακομίζεται μὲ ἕνα ὄνον καὶ μὲ ἕνα ἢ δύο ἀνθρώπους· μετακομίζουν ἀπὸ τὸν ἕνα εἰς τὸν ἄλλον ἀμπελῶνα τὴν μηχανὴν τῶν· αὐτοὶ δὲ οἱ δύο εἶναι ὑπόχρεοι νὰ μαγγανίσουν ἢ νὰ σφίξουν καλὰ διὰ νὰ ἔβγῃ τὸ κρασί καὶ ἀπ' αὐτὸ πληρώνονται εἰς κάθε μαγγανίαν ἕν μίστατο, ὅπου εἶναι ὀκ. 12, καὶ μὲ τέτοιον τρόπον κάνουν αὐτοὶ οἱ ἐργάται μίαν καλὴν προμήθειαν ἀπὸ τὸ λεπτόν κρασί, τὸ ὁποῖον δὲν διαφέρει ἀπὸ τὸ πρῶτον κρασί. Ἀπὸ τὰ μείναντα τσίπουρα τῶν καλὰ μαγγανισμένων σταφυλίων ἐβγάζουν ἕνα ῥακί ὀνομαζόμενον *σοῦμμα*, πλὴν κακὸν εἰς τὴν γεῦσιν· πλὴν, ὅταν μεταλαμπικαρισθῇ, γίνεται ἀξιόλογον, κατασκευάζοντας αὐτὴν πότε μὲ κίτρον καὶ πότε μὲ μαστίχην. Τὴν πρώτην αὐτὴν *σοῦμμα*ν εἶναι χρέος τοῦ καλλιεργητοῦ τοῦ ἀμπελῶνος νὰ τὴν ἐβγάλῃ διὰ ἐξόδων αὐτοῦ καὶ νὰ δώσῃ εἰς τὰ 100 μίστατα 2, τῶν ὁποίων τὸ κάθε μίστατον εἶναι ὀκ. 12. Δὲν ἔχουν τὴν συνήθειαν εἰς τὴν Νάξον νὰ μετατοπίζουν τὸ κρασί ἀπὸ τὸ ἕνα ἀγγεῖον εἰς τὸ ἄλλο, λέγοντας ὅτι, ἐὰν καὶ ἤθελεν ἐβγῇ ἀπὸ τὴν τρύγα τοῦ (ὕλην), ἤθελε χαλάσει, τὸ ὁποῖον ἤμποροῦσε νὰ εἶναι ἀληθινόν, ὅταν τὸ κρασί ἤθελεν εἶναι εἰς μίαν κακὴν κατάστασιν. Διότι πιστεύω ὅτι ὅσον καιρὸν εἶναι σῶον ἔπρεπε νὰ ἐβγῇ ἀπὸ τὴν τρύγα τοῦ.

Περὶ ἀχούριων.

Τὰ ἀχούρια δὲν εἶναι γνωστὰ εἰς αὐτὴν τὴν νῆσον καὶ οὕτως ὅλα τὰ ζῶα ὑπόκεινται ἡμέραν καὶ νύκτα, χειμῶνα καὶ καλοκαίρι εἰς ὅλας τὰς ἐνοχλήσεις τοῦ ἀέρος καὶ βροχῆς, τόσον καὶ εἰς τὸν μεγάλον καύσωνα τοῦ καλοκαιρίου εὐρισκόμενα πάντοτε εἰς τὸ ὑπαιθρον. Εὐρίσκονται μερικὰ ὀσπίτια εἰς τὸν κάμπον, ὅμως αὐτὰ εἶναι μόνον διὰ νὰ φυ-

1) Αὐτοὶ εἶναι οἱ ἱεραπόστολοι τοῦ τάγματος τοῦ ἁγίου Λαζάρου, οἱ ὁποῖοι ἔλαβον τὴν θέσιν τῶν Ἰησουϊτῶν. 2) Ὁ μαγγανίτης εἶναι ἕνα εἶδος ὀποῦ, ἀφοῦ πατηθῶν τὰ σταφύλια τρίς, ἀνακατόνουν εἰς τὰ τσίπουρα εἰς κάθε 10 κρασί ἕνα νερόν καὶ μὲ τέτοιον τρόπον σφίγκωντάς τα εἰς τὸ μάγγανον εὐγαίνει ἕνα καλὸ κρασί.

λάβουν εἰς αὐτὰ ἄχυρα, ἀπὸ τὰ ὅποια δίδουν κανένα κοφίνι ὀπισθεν μιᾶς φράκτης ἢ καὶ κανενὸς χαλάρου (μεγάλης πέτρας) διὰ νὰ εἶναι τὴν νύκτα ἀπαντημένα τὰ ζῶα ἀπὸ τοὺς δυνατοὺς ἀνέμους, ἀπὸ τὰς βροχάς, τὴν χιόνα καὶ τὴν χάλαζαν· τὴν ἡμέραν ἀνίσως καὶ δὲν εἶναι εἰς ἐργασίαν, ζητοῦν πλανώμενα ἔνθα κάκεθεν μερικὴν ἀχαμνὴν τροφήν· ἔτσι ἀποθνήσκουν τὰ περισσότερα ἐξ αὐτῶν ἐν καιρῷ χειμῶνος ἐνεκα τῆς αὐτῆς κακοπαθείας. Οἱ ἰδιοκτήται τῆς πόλεως, οἱ ὅποιοι ἔχουν πρὸς χρῆσιν τῶν ἡμιόνους καὶ ἵππους, τὰ δίδουν τὸ καλοκαῖρι εἰς τοὺς κοπιαστάς αὐτῶν καὶ τὰ ἔχουν ὁμοῦ μὲ τὰ ἰδικὰ τῶν ζῶα καὶ θιέφονται καί, ὅταν τὸ θέλῃ ὁ κύριός του, εἶναι αὐτὸς ὑπόχρεως νὰ τὸ φέρῃ εἰς τὴν πόλιν, καὶ πάλιν μετὰ τὴν ἐπιστροφήν του εἰς τὴν χώραν νὰ ἔλθῃ ἐκ νέου νὰ τὸ πάρῃ διὰ νὰ τὸ περιποιητῇ εἰς τὸ φαγί καὶ εἰς τὸ νερόν. Τὸν δὲ χειμῶνα τὰ τραβοῦν εἰς τὴν χώραν, τὰ ὅποια τὰ βάζουν εἰς ἓνα μαγαζὶ σκεπασμένον χωρὶς νὰ εἶναι εἰς τὴν διάκρισιν τῶν ἀνέμων καὶ τῶν βροχῶν. Μ' ὅλον ὅτι εἶναι οἱ χωρικοὶ ἀπομακρυσμένοι ἐκ τῆς πόλεως μίαν ἡμισυν ὥραν εἶναι ὑπόχρεοι νὰ κάμουν τὴν αὐτὴν δουλείαν.

Περὶ ποιμένων.

Οἱ ποιμένες ἀκολουθοῦν τὰ ποιμνία τῶν, τὰ ἀφίνουν εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ χειμῶνος εἰς τὰ ὑψηλὰ ὄρη ὅπου ἡ ψύχρα καὶ ὁ παγετὸς εἶναι πλέον αἰσθητικὸς καὶ τραβιοῦνται εἰς χαμηλοτέρους θέσεις ἢ εἰς τὰ ἀκρωτήρια καὶ πρόποδες τῶν βουνῶν, ὅπου τὸ κλίμα εἶναι γλυκύτερον. Ἐχουν ἐκεῖ ἓνα ὀσπίτιον, ὅπου φυλάγουν τὰ τυρία τῶν, κατοικοῦν ἐκεῖ τὴν νύκτα ἐν καιρῷ χειμῶνος, τὸ δὲ καλοκαῖρι κοιμῶνται ὅπου εὐρίσκονται τὰ ζῶα τῶν πάντοτε εἰς τὸ ὑπαιθρον ὅχι μόνον τὸ καλοκαῖρι, ἀλλὰ καὶ τὸν χειμῶνα, καὶ ὅλη τῶν ἢ προφύλαξις εἶναι νὰ εὗρουν κανὲν σπήλαιον ὅπου νὰ ἀπαντηκτοῦν ἀπὸ τὰς ῥυγδαίας βροχάς καὶ ἀπὸ τὴν χιόνα. Αὐτὰ τὰ ποιμνία μερικαῖς φοραῖς ἀπὸ μίαν ἢ δύο χιλιάδες αἰγιδοπρόβατα εἶναι τῶν ποιμένων, διότι πάντοτε πωλοῦν εἰς καλὴν τιμὴν τὰ τυρία καὶ τὰ ἀρνιά. ὁμοῦ καὶ τὰ τραγοῦπονλα· ὁμοίως πωλοῦν καὶ τὰ παλαιὰ πρόβατα καὶ κατσίκια ὅπου τὰ ἀνκατώνουν μὲ τὰ νέα. Τὰ τυρία τῆς Νάξου ἔχουν τὴν προτίμησιν ἐκ τῶν λοιπῶν εἰς διάφορα μέρη καθὼς εἰς Κωνσταντινούπολιν. Σμύρνην καὶ Θήραν. Οἱ ποιμένες τῆς νήσου εἶναι πλουσιώτατοι καὶ δὲν λαμβάνουν ξένα ζῶα ὡς καθὼς παλαιότερον τὰ εἶχον μισάρικα. Καὶ ἐὰν τινὰς ἐξ αὐτῶν τὰ λάβῃ, τὸ κἄνῃ διὰ μεγάλην χάριν, καὶ τότε χρεωστεῖ νὰ δώσῃ εἰς τὸν οἰκοκύριον ἕως 13 ὀκάδας τυρὶ χρονικῶς τὰ δέκα κεφάλια, ἓνα ἄρνι καὶ ἓνα ἀθύτυρο εἰς τὸ πάσχα· ὅλα τὰ λοιπὰ κέρδη εἶναι διὰ αὐτοῦς, καθὼς τὸ καλλί, αἱ τρίχες τῶν αἰγῶν, τὰς ὁποίας μεταχειρίζονται διὰ σχοινία ὀνομαζόμενα τριχίνα. Ὅμως πρέπει νὰ ἀποκριθῶν πάντοτε τὸν ἀριθμὸν

τῶν ζώων, τὰ ὅποια ἔλαβον, ἐὰν ἐχάθησαν ἀπὸ ἀμέλειαν ἢ τὰ ἐσκότωσαν, ἐξαιρουμένου μόνον τοῦ φυσικοῦ αὐτῶν θανάτου ἢ καὶ ἀπὸ τὸ χιόνι. Καὶ ἐὰν τινὰς μετὰ πολλὰ ἔτη ἤθελε τὰ λάβῃ ὀπίσω, πρέπει νὰ ἐπιστρέψουν ὅσα ἔλαβον καὶ ἔχει τὸ δικαίωμα ὁ κύριος αὐτῶν νὰ διαλέξῃ καλὰ ζῶα ἐξ ὅλου τοῦ ποιμνίου τῶν. Ἀπὸ τὸ καλλί αἱ χωρικοὶ γυναῖκες γνέθουν καὶ κάνουν ἐν εἶδος χονδρῶν τζοχῶν, τὰς ὁποίας μεταχειρίζονται διὰ σκεπάσματα εἰς τὸ κρεβάτι, διὰ καπόταις, διὰ δισάκια κλπ. Αὐτὸ εἶναι τὸ μαῦρον ῥάσσον ὀνομαζόμενον, ἀπὸ δὲ τὸ λευκὸν κατασκευάζουν καὶ ἀπ' αὐτὸ σκεπάσματα τοῦ κρεβάτιου, βρακία τῶν ποιμένων, ἀκόμη δὲ καὶ δισάκια. Κατασκευάζουν καὶ ἐν ἑτερον πλέον ψιλὸν διὰ φουστάνια τῶν γυναικῶν, τὰ ὅποια τῶν δίδουν διάφορα χρώματα καὶ τὰ φοροῦν τὸν χειμῶνα ὅπου φέρουν μεγάλην ζέστην· ἀπὸ τὸ αὐτὸ εἶδος, τὸ ψιλόν, κάνουν καὶ ἓνα εἶδος σκεπάσματα ὀνομαζόμενα χράμια καὶ εἰς τὴν ἄκραν μὲ διάφορα ποικίλα καὶ πολύχροα κρόσια, ὁμοίως κατασκευάζουν καὶ κνημίδας διὰ τοὺς ποδαγροὺς καὶ γηραλέους, αἱ ὁποῖαι καὶ αὐταὶ δίδουν πολλὴν ζέστην· ἀκόμη κάνουν καὶ μερικὸς μπιρίκους ὀνομαζόμενους ὅπου τοὺς βάζουνε τὸν χειμῶνα ἄνωθεν τοῦ ὑποκαμισίου καὶ ἀφοῦ πλυθῶν καὶ σπουνισθῶν δύο ἢ τρεῖς φοραῖς λεπτύνουν καὶ μαλακώνουν καὶ εἶναι ἀξιόλογοι. Δίδουν ὁμοίως εἰς τοὺς χωρικοὺς φοράδες, γαιδάρας καὶ γελάδες εἰς τὴν ἀρχὴν διὰ τὴν πληρωμὴν ἐνὸς ταλήρου, καὶ τότε τὸ πρῶτον θηλυκὸν ὅπου ἤθελε κάμει ὀποιοδήποτε ἐξ αὐτῶν τῶν τριῶν εἰδῶν τὰ ζῶα εἶναι τοῦ ἰδιοκτήτου, ἐὰν δὲ κάμῃ ἀρσενικὸν μοιράζουν ἐξ ἡμισείας καὶ τὸ πρῶτον θηλυκὸν εἰς τὸν ἰδιοκτήτην. Ὁ χωρικός εἶναι ὑπόχρεως νὰ διατηρῇ αὐτὰ τὰ ζῶα, ἕως ὅτου νὰ ἔλθουν εἰς ἡλικίαν ἢ νὰ πωληθῶν ἢ καὶ τὰ θηλυκὰ νὰ ἔμβουν εἰς τὸν καρπὸν, καὶ τότε κάνουν μίαν νέαν συμφωνίαν. Αἱ γελάδες βαστώνται πάντοτε εἰς τὰ πλησίον γειτνιαζόμενα μέρη, ἐπειδὴ καὶ εἶναι ὑποκειμένοι ἐν καιρῷ καλλιέργειας εἰς τὸ ἄροτρον. Αἱ δὲ φοράδες καὶ γαιδάρας ἀφίνονται χωρὶς καμμίαν διατήρησιν εἰς τοὺς ἀπομακρυσμένους κάμπους, χωρὶς ἄλλην φροντίδα παρὰ νὰ πηγαίνουν νὰ ταῖς βλέπουν ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν καὶ ἀπὸ μακρόθεν διὰ νὰ ἔχουν εἰδήσιν περὶ αὐτῶν. Μὲ τέτοιον τρόπον ἔρχονται ὥσάν ἄγρια καὶ πρέπει μέγας κόπος καὶ ἀγῶνας ὅταν τινὰς θέλῃ νὰ τὰς συλλάβῃ. Ἐπειδὴ ἀνάγκη πᾶσα νὰ κατασκευάσουν ἓνα μέγαλον περίφραγμα ἀπὸ κλάδους δένδρων καὶ ἀναγκαιοῦν πολλοὶ ἄνθρωποι διὰ νὰ τὰς καταδιώκουν ὅπου νὰ ἔμβουν εἰς αὐτὸν καὶ ἔπειτα νὰ ρίψουν βρόχον ἢ θυλιὰς εἰς αὐτάς καὶ πότε μὲν συλλαμβάνονται ἐκ τοῦ λαιμοῦ, πότε δὲ ἐκ τῶν ποδῶν. Αὐτὰ τὰ ἄγρια πουλάρια ἔχουν περισσότεραν ζωηρότητα καὶ ἐκτιμῶνται καλλιώτερα ἀπὸ τὰ ἡμερᾶ. Αἱ φοράδες εὐρίσκονται συχνὰ εἰς ἀπομακρυσμένους τόπους καὶ μακρόθεν τῶν γλυ-

κῶν νερῶν· αὐταὶ πηγαίνουν εἰς τὸ ἀκροθαλάσσιον καὶ σκάπτουν μὲ τοὺς πόδας αὐτῶν τὴν ἄμμον καὶ κάμνουν ἕνα λάκκον ὅπου τὸ νερὸν τῆς θαλάσσης μαζεύεται καὶ καθαρὶζόμενον ἐκ τῆς ἄμμου καὶ τὸ πίνουν (ἐπεὶ δὴ καὶ τὰ ὕδατα εἰς τὸ κατὰ τὸ νότιον δυτικὸν μέρος τῆς νήσου εἶναι πολὺ σπάνια) καὶ ἔτσι κάμνουν τοιοῦτοτρόπως καθε φορὰν ὅπου ἤθελον διψᾶσθαι. Οἱ χωρικοὶ φροντίζουν διὰ νὰ ὀχεύωνται αἱ φοράδες καὶ αἱ γαϊδούραις ἀπὸ καλῆς ποιότητος ἀρσενικῆς, διὰ νὰ γεννήσουν καλῆς ποιότητος ἡμιόνους, οἱ ὅποιοι πωλοῦνται εἰς καλὰς τιμὰς ἕως 80 δίστηλα ὁ καθένας. Ἀπὸ τὸν Ἰανουάριον μῆνα ἕως εἰς τὸν Αὐγουστον κάμνουν τυριά οἱ βοσκοὶ καὶ πολλοὶ ἕως εἰς τὸν Σεπτέμβριον. Κατασκευάζουν διαφόρων εἰδῶν τυριά καὶ καλῆς ποιότητος, ἐπεὶ δὴ τὰ ξεβουτυρίζουν· κάνουν τὰ ὀνομαζόμενα ἀθότυρα, τὰ ὁποῖα εἶναι τόσον παχέα ὅπου τρέχει βούτυρον ἐξ αὐτῶν. Τρώγεται καὶ ἡ μυζήθρα πρὶν νὰ ἀλατισθῇ καὶ ἔχει ὠραίαν γεῦσιν, μάλιστα δὲ νὰ εἶναι καὶ ζεστή· τὰ τυριά ἀγκαλὰ χωρισμένα ἀπὸ τὸ ἄνθος τοῦ γάλακτος, ἐκτιμῶνται πολὺ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, Σμύρνην καὶ ἄλλα διάφορα μέρη. Κατὰ τὸν Ἰούλιον μῆνα παύει πλέον ἡ δύναμις τοῦ γάλακτος· ἀφοῦ δὲ ἀρμέξουν τὸ ἀφίνουν νὰ ξυνίσθαι διὰ δύο ἡμέρας πῆζοντάς το μὲ τὴν πυτιάν καὶ χωρὶς νὰ βράσῃ καὶ ἀπ' αὐτὸ κάνουν τὰ μικρὰ ξυνὰ τυριά καὶ χωρὶς νὰ τοῦ χωρίσουν τὸ ἄνθος· αὐτὰ νομίζονται διὰ τὰ πλέον ὑγιεινότερα καὶ δίδονται ἐνίοτε εἰς τοὺς ἀρρώστους.

Οἱ βοσκοὶ ἔχουν τὴν ὑπόληψιν νὰ εἶναι φανεροὶ κλέπται ὅχι ὅμως νὰ ἀπογυμνῶνουν τοὺς ὁδοιπόρους ἢ ὅτι ἀνοίγουν οἰκίας διὰ νὰ κλέψουν· ἀλλὰ ὁ ἕνας κλέπτει τὸν ἄλλον, ἐπεὶ δὴ καὶ λυπεῖται νὰ σφάξῃ ἐκ τῶν ἰδίων τοῦ ζῶν διὰ νὰ φάγῃ, κλέπτει τοῦ ἄλλου καὶ ὁ ἄλλος αὐτουνού καὶ μὲ ἕνα δυσκολώτατον καὶ ἐπικίνδυνον τρόπον. Ἐν καιρῷ χειμῶνος, ὅταν ἀκολουθοῦν ῥαγδαίαι βροχαί, βρονταὶ καὶ χάλαζα, οἱ βοσκοὶ οἱ φυλάγοντες τὰ ποίμνια ζητοῦν ἕνα καταφύγιον κανὲν ὀσπίτιον τοῦ κάμπου (λεγόμενον μητᾶτον) κανὲν σπήλαιον ἢ καὶ κανὲν ἐκκλησιδίων ὅπου νὰ ἀσφαλίστοῦν ἐκεῖ. Οἱ ἄλλοι ποιμένες φεύγουν ἀπὸ μακρόθεν δύο καὶ τρεῖς ὥρας μακρὰν καὶ περισσότερον ἀκόμη καὶ εὐρίσκοντας τὸ ποίμνιον εἰς τὰ ὄρη χωρὶς καμμίαν προφύλαξιν, ἀφαιροῦν ἐξ αὐτοῦ 15, 20 καὶ 30 αἰγιδοπρόβατα, τὰ ὁποῖα τρώγουν μὲ ἡσυχίαν διὰ νὰ μὴ γνωρισθοῦν εἰς τὰ ποίμνιά των.

Ἡ γῆ δὲν καλλιεργεῖται ἐδῶ ἀπὸ ἐνοικιαστὰς ὑποχρεωμένους νὰ δώσουν εἰς τὸν ἰδιοκτήτην μίαν διωρισμένην ποσότητα χρημάτων, ἀλλὰ δουλεύεται κολεγικῶς ἀπὸ γεωργούς, οἱ ὅποιοι διὰ τὸν σπόρον καὶ τὴν καλλιέργειαν αὐτῶν λαμβάνουν τὸ τρίτον μέρος ἐκ τοῦ καρποῦ, ἐξαιρουμένου τοῦ δεκάτου κλπ

Εἰς τοὺς ἀγρούς τῆς κατωτέρας ποιότητος λαμβάνουν

τὸν ἡμισυν καρπὸν. Ἐπειδὴ καὶ ὁ καθένας σπέρνει τοὺς ἀγρούς του μὲ σῖτον ἢ καὶ ὄσπρια χωρὶς νὰ φροντίσῃ διὰ τὸ γειτονικὸν του τί εἶνε σπαρμένο ὅπου νὰ εἶναι ὀλιγάτερα τὰ φρακτικὰ ἔξοδα, πρέπει νὰ εἶναι κάθε ἀγρὸς περιτριγυρισμένος ἀπὸ μίαν φράκτην ἢ χάντακα καὶ οὕτω νὰ ἀπαντῶνται.

Μερικοὶ ἀγροὶ καὶ ὅλα τὰ ἀμπέλια ἔχουν μίαν φράκτην καὶ εἶναι τὸ χρέος τοῦ ἰδιοκτήτου νὰ τὴν ἔχῃ διωρθωμένην καὶ ἀπαντημένην χειμῶνα καὶ καλοκαίρι διὰ τὸ ἴδιον αὐτοῦ συμφέρον, δηλαδή τὴν ζημίαν τῶν ζῶν. Ὁ καλλιεργητὴς τοῦ αὐτοῦ κτήματος εἶναι εἰς χρέος ὅπου νὰ δουλεύῃ εἰς αὐτὸ εἰς ὅσας ἡμέρας ἤθελον δουλεύει οἱ πληρωματάδικοι ἄνθρωποι καὶ νὰ τοῦ διδῇ τὴν ζωοτροφὴν αὐτοῦ ὁ ἰδιοκτήτης. Ὅμως αὐτοὶ οἱ χωρικοὶ διὰ νὰ προτιμηθοῦν, προτείνουν εἰς τὸν ἰδιοκτήτην νὰ τοῦ δίδουν ἐτήσιον δικαίωμα διὰ τὸν ἀγρὸν ἢ τὸν ἀμπελῶνα ἕνα καὶ δύο κριόπουλα καὶ νὰ τὰ εὐνουχήσῃ, νὰ τὰ θρέψῃ ἕως ὅτου νὰ ἀρχίσουν αἱ χειμωνικαὶ βροχαὶ ὅπου τὰ τραβᾷ εἰς τὴν ἀποθήκην τοῦ μὴ τρώγοντας χόρτον καὶ ἀδυνατίζουν· πρὸς τούτοις τοῦ δίδει καὶ 30 40 καὶ πολλάκις κατὰ τὴν ἄξιαν τοῦ κτήματος καὶ 100 φορτία ξύλα τῆς φωτιᾶς.

Μ' ὅλον ὅπου εἶναι φράκται καὶ χαντάκια τὰ ζῶα παρατημένα εἰς τὴν διάκρισιν των καὶ χωρὶς φύλακας, ἐμβαίνουν συχνὰ εἰς τοὺς ἀγρούς καὶ προξενοῦν σημαντικὴν ζημίαν, ἐὰν καὶ εἶναι μεγάλα ζῶα καθὼς βόδια, ἡμίονες, ἵπποι καὶ ὄνοι. Ἡ προξενηθεῖσα ζημία ἐκτιμᾶται ἀπὸ εἰδήμονας ἀνθρώπους καὶ πληρώνεται. Ἐὰν δὲ καὶ εἶναι κατσίκια, πρόβατα καὶ χοῖροι, τουφεκίζονται καὶ ἐὰν ὑπάρχῃ Ὀθωμανὸς διοικητὴς εἰς τὴν νῆσον τὸ ἐν τέταρτον εἶναι αὐτοῦ, ἐν ἑτερον τέταρτον διὰ τὸν δικαστὴν, τὸ δὲ ἄλλο ἡμισυ εἶναι τοῦ ἰδιοκτήτου· καὶ ἐὰν εἶναι χοῖρος, εἶναι ὁλόκληρος τοῦ ἰδιοκτήτου, ἐπεὶ δὴ καὶ Ὀθωμανοὶ κατὰ τὸν θρησκευτικὸν τους νόμον δὲν τοὺς εἶναι παραχωρημένον νὰ τρώγουν χοιρήσιον κρέας.

Οἱ μύλοι εἶναι ὁμοίως διαφορετικοὶ ἀπὸ ἐκείνους τῆς Εὐρώπης· εἶναι εἰς τὴν Νάξον ἕως 15 ἀνεμόμυλοι καὶ σχεδὸν τὸ διπλοῦν νερόμυλοι. Αὐτὸς ὁ ἀριθμὸς τῶν μύλων ἦτον παραπολὺς ἀνίσως ἔδιδαν ἢ ἔβγαζαν τόσον ἀλεύρι καθὼς οἱ τῆς Εὐρώπης. Οἱ ἀνεμόμυλοι δὲν δίδουν συχνὰ ἢ δὲν ἀλέθουν πρὸ πάντων τὸ καλοκαίρι ὅταν εἶναι καλῶσύναις καὶ τὸν χειμῶνα ὅταν ὁ καιρὸς εἶναι εἰς τὴν βροχὴν καὶ καταιγίδας. Οἱ νερόμυλοι (μερικοὶ) ἐξ αὐτῶν εἶναι μόνον χειμωνικοὶ καὶ παύουν τὸ νὰ ἀλέθουν ἀπὸ τὰς 26 Μαΐου μέχρι τῶν 26 Ἰουλίου, ἐὰν καὶ κάνουν πρῶτῃμαῖς βροχαῖς καὶ δὲν ἔχουν ἀνάγκην διὰ ποτίσματα τῶν περιβολίων. Ἐν ἄλλο ἀντικείμενον, εἶναι ὅπου παύουν τοῦ νὰ ἀλέθουν οἱ χειμωνικοὶ μύλοι, ὅτι, ἐπεὶ δὴ εἰς Νάξον δὲν ὑπάρχουν χείμαρροι, μεγάλα ποτάμια καὶ εἶναι μόνον μικροὶ ῥύακες, ὅταν ἔλθουν αἱ δυναταὶ ζέσται τοῦ Ἰουνίου

μηνός, τραβᾷ ἡ γῆς καὶ ῥοφᾷ αὐτὸ τὸ ὀλίγον νερὸν καὶ δὲν ἔχει τὴν δύναμιν, ὅπου νὰ κινή τούς μύλους. Ἐνα μεγάλον τροχὸν τοῦ μύλου ἐκεῖ εἶδα εἰς τὴν Πρεβιντζιάν καθὼς καὶ ἐδῶ μόνον δύο καὶ τριῶν μύλων· οἱ δὲ λοιποὶ εἶναι οὐδετιποτένια πράγματα· ἕνας ἄνθρωπος μὲ τὰς δύο αὐτοῦ χεῖρας ἀγκαλιᾷ τὴν πέτραν τοῦ μύλου. Κτίζουν ἕνα δοχεῖον ἀρκετὰ ὑψηλὸν διὰ νὰ συνάξεται τὸ τρεχάμενον νερὸν διὰ τοῦ βάρους του μὲ περισσοτέραν δύναμιν· αὐτὸ τὸ δοχεῖον ἔχει ἐπάνω ἕως πέντε πόδας ὕψους· ἄλλα μὲν ἐξ αὐτῶν εἶναι κυκλοειδῆ καὶ ἄλλα τετράγωνα διὰ νὰ συνάξεται τὸ νερὸν διὰ τοῦ βάρους του μὲ περισσοτέραν δύναμιν καὶ στενεύει εἰς τὸ κατέδασμά του βαθμηδὸν ἕως εἰς τὴν στρῶσιν, ὅπου ἀφίνει διὰ τὸ πέραμα τοῦ νεροῦ μόνον ἕνα τόπον ἀπὸ δύο παρμάκια εἰς τὴν διάμετρον, καὶ οὕτως πίπτει μὲ ὀρμὴν πλαγίως ἐπάνω εἰς τὰς πτέρυγας ἐνὸς μικροῦ ξυλίνου τροχοῦ ὀρίζοντίως. Ὁ αὐτὸς τροχὸς εἰμπορεῖ νὰ ἔχῃ ἕως δύο πόδας εἰς τὴν διάμετρον, καὶ ἡ κάθε πτέρυγα τέσσαρα δάκτυλα. Εἰς τὴν μέσην τοῦ τροχοῦ εἶναι στερεωμένον ἕνα στρογγυλὸν σίδηρον καὶ μακρὸ ὡς ἕνας λιστός τῶν 6 ἢ 7 πιθαμῶν διαπερασμένον εἰς τὴν μηλόπετραν, καὶ αὐτὸ τὴν κινεῖ. Ὅταν τὸ νερὸν δὲν εἶναι ἀρκετὸν διὰ νὰ τὴν κινήσῃ, κατασκευάζουν μίαν μεγάλην δεξαμενὴν, εἰς τὴν ὁποῖαν ἀποταμιεύεται τὸ ὕδωρ ἐκ τοῦ ποταμίου, καὶ ὅταν γεμίσῃ τὴν ἀνοίγουν καὶ ῥεεῖ τὸ νερὸν εἰς τὸ ὕδραγωγεῖον τοῦ μύλου καὶ μὲ τέτοιον τρόπον κινεῖται ὁ μύλος. Ὅταν δὲ ἀδειάσῃ, τὴν φράσσουν ἐκ νέου, καὶ οὕτως ὁ μύλος δουλεύει μόνον διὰ τὸ ἥμισυ διάστημα τοῦ καλοκαιρίου.

(ἀκολουθεῖ τὸ τέλος).

ΥΠΑΤΗ

(Συνέχεια τοῦ προηγουμένου φυλλαδίου).

ΟΔΟΠΟΡΙΚΟΝ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον διακρίνεται καλλήτερον ἀπὸ τῆς ὑψηλῆς ταύτης θέσεως εἶνε τὰ ἱαματικὰ λουτρά, μίαν ὥραν μακρὰν τῆς Ὑπάτης ἀπέχοντα, ἐπὶ λόφῳ κείμενα κεκαλυμμένου διὰ λευκοῦ στρώματος ἀνθρακικοῦ ἀσβεστίου. Ἡ φυτικὴ βλάστησις ἐκεῖ ἕνεκα τοῦ ἐδάφους εἶνε πτωχοτάτη. Καχεκτικά τινα δένδρα ἀραιῶς πεφυτευμένα παρὰ τὴν πηγὴν καὶ καταγαζόμενα ὑπὸ τοῦ φωτός τῆς σελήνης, προσελάμβανον διαφόρους μορφὰς καὶ σχήματα καὶ πρὸς στιγμὴν ὑπέθεσα, ὅτι ἀνέζησαν αἱ ὀνομασταὶ θετταλαὶ φαρμακεύτραι παρὰ τὴν ἡφαιστειώδη πηγὴν ἀσχοῦσαι τὸ βδελυρὸν αὐτῶν ἐπάγγελμα!

Ἐπέστρεψα εἰς τὸ χωρίον πολὺ ἄργά. Ἀκρα σιγὴ ἐπεκρά-

τει πανταχοῦ καὶ οἱ κάτοικοι ὅλοι ἀνεξαίρετως παρεδίδοντο εἰς βαθύτατον ὕπνον. Μόνος διηρχόμεν κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην τὰς στενὰς ὁδοὺς τοῦ χωρίου, ἀναζητῶν τὴν φιλικὴν οἰκίαν, ὅπου ἐμελλον νὰ καταλύσω. Ἡ μοναξιά πρῶτην φορὰν μὲ δυσηρέσκει καὶ διακαῶς ἐπιθυμῶν νὰ συνοδευόμην ἀπὸ φίλους. Εἰς τὸν νοῦν μου ἀνεκυκλῶντο θλιβεραὶ ἀναμνήσεις τῶν ληστρικῶν χρόνων τῆς Ἑλλάδος καθ' οὓς ἡ Ὑπάτη ὑπῆρξε τὸ λημέρι τῶν διασημοτέρων ληστῶν. Ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν περιέμενον νὰ ἴδω τὴν ἀρεϊμάνιον μορφήν παλληκαρίου τινὸς διατάσσοντός με νὰ σταθῶ· «Ἐρε, ποῦ πᾶς; στὸν τόπον!» Εὐτυχῶς ἡ τρομερὰ ἐκείνη ἐποχὴ παρῆλθε, τὸ χωρίον ἀνεπνευσεν ἐκ τοῦ καταπιέζοντος αὐτὸ ἐφιάλτου καὶ μόνον οἱ φυγόδοικοι, ἀβλαβεῖς ἄλλως τε εἰς τοὺς ὁδοιποροῦντας ξένους, περιφέρονται ἀνά τὸν δῆμον Ὑπάτης, ἀφαιροῦντες αἰγοπρόβατα. Καὶ αὐτὸ τὸ κακὸν ὑπάρχει ἐλπίς νὰ περισταλῇ, ἅμα ὡς τὰ μεταβατικὰ ἀποσπάσματα ἐνεργήσωσι δραστηρίως τὴν καταδιώξιν τῶν ὀχληρῶν αὐτῶν φυγοποινῶν, οἱ ὁποῖοι λίαν ἐπιτηδεῖας διαφεύγουσι, κρυπτόμενοι εἰς τὰ μᾶλλον ἀπότομα καὶ κρημνώδη μέρη τῆς Οἴτης.

Ἐνας ἄετός γκιζέρας στὰ κλέφτικα λημέρια.
Πέτρα στὴν πέτρα περπατεῖ, λιθάρι στὸ λιθάρι.
Βαστοῦσε καὶ στὰ νύχια τοῦ ἀνθρώπινου κεφάλι.
Φορὲς, φορὲς τὸ τοῖμπαε, φορὲς καὶ τὸ ῥωτάει·
—Κεφάλ' μου, κακοκέφαλο, κακὸ καιρὸ γραμμένο.
Κεφάλ' μου, τί κακὸ 'καμες καὶ σὲ κρατῶ στὰ νύχια;
—Ἄλλοτες στὸ παλῆ καὶ στὰ παλῆ ζαμάνια,
'Ἄλλοι κορσέβαν πρόβατα καὶ ἄλλοι κορσέβαν γίδια.
Καὶ ἐγὼ τὸ δόλιο κόρσεβα 'κκλησιὰς καὶ μοναστήρια.
—Κεφάλ' μου δίκη το 'παθες καὶ σὲ κρατῶ στὰ νύχια!

Τὴν ἐπαύριον ἐπεσκέφθην τὸν ρύακα τῶν Μπουγομύλων ὅπου κατὰ τὴν 18 Ἀπριλίου 1821 εἶχον ὀχυρωθῇ πολλοί, ἰδίως Ἀλβανοὶ προσμένοντες τὴν ἐπίθεσιν τῶν Ἑλλήνων, ἐστρατοπεδευμένων εἰς τὸ χωρίον Κομποτάδες. Ὁ Ἰωάννης Δουβουνιώτης, ὁπλαρχηγὸς τῶν ἐπαρχιῶν Ζητουνίου, Βοδονίτσας καὶ Τουρκοχωρίων, εὐρισκόμενος μετὰ τοῦ Διάκου καὶ λοιπῶν εἰς Κομποτάδες, προσέβαλε τὴν Ὑπάτην ἐκ τοῦ ἀνατολικοῦ μέρους, ὃ δὲ Μῆτοος Κοντογιάννης, ὁπλαρχηγὸς τοῦ Πατρατζικίου (Ὑπάτης) ἐκ τοῦ δυτικοῦ. Μετὰ μικρὰν ἀντίστασιν εἰς Μπουγομύλους. οἱ ἐχθροὶ ἐξεδιώχθησαν ὑπὸ τῶν ἐκ Κομποτάδων ἐλθόντων Ἑλλήνων καὶ ἐκλείσθησαν ἐντὸς τῆς Ὑπάτης, γενναίως πολεμήσαντες ἐπὶ πολλὰς ὥρας. Ἡ μάχη περὶ τὸ μεσονύκτιον κατέπαυσεν ἄνευ ἀποτελέσματος· τότε οἱ Ἕλληνες διέκρινον ἐν τῇ πεδιάδι, ἐν τῷ χωρίῳ Λιανοκλάδι πολλοὺς πυρσοὺς τῶν νεωστὶ ἐκεῖ ἀφικθέντων πολεμίων καὶ φοβηθέντες μήπως περικυκλωθῶσιν, ἀνεχώρησαν τὴν ἐπαύριον, ἀφήσαντες τὴν πολίχνην ἡμίκαυστον. Δευτέρα πεισματώδης μάχη, ἡ καὶ ἐπισημοτέρα, ἐγένετο ἐνταῦθα μετὰ ἐν ἔτος σχεδὸν τὸ 1822. Ἄλλ' οὔτε τότε οἱ Ἕλληνες κατέρωθσαν τὴν ἐκπόρθησιν τῆς πολίχνης, ἥτις κατεκῆν ὁλόκληρος σχεδὸν μέινασα πάλιν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἐχθροῦ· ἐκτοτε